

Bölüm 6

BASINÇ YARALANMALARININ ÖNLENMESİNE YÖNELİK GİRİŞİMLER VE YAKLAŞIMLAR

İlkay Zeynep GÜRBÜZ¹

Semiha AKIN²

GİRİŞ

Uzun süre yatağa bağımlı ve immobil hasta bireylerde basınç yaralanmaları önemli bir sorun olarak bilinmektedir. Basınç yaralanmaları yatağa bağımlı hasta bireyler için önemli mortalite ve morbidite nedenidir. Basınç yaralanmalarının önlenmesi hasta bireyin yaşam kalitesinin artmasına ve sağlık bakım harcamalarının önemli ölçüde azalmasına katkıda bulunmaktadır. Gelişen teknoloji ile birlikte, basınç yaralanması insidansının düşmesi beklenmektedir. Basınç yaralanmalarının oluşmasının önlenmesi için risk faktörlerinin kontrol altına alınması, birey-ailenin eğitilmesi, yenilikçi uygulamaların veya teknolojilerin hasta bakımına yansıtılması gerekmektedir. Bu derlemede uzun süre yatağa bağımlı ve immobil hasta bireylerde basınç yaralanmaları oluşumunun engellenmesi için kullanılacak nonfarmakolojik yaklaşımlara değinilmesi amaçlanmıştır.

BASINÇ YARALANMALARI

Avrupa Basınç Ülseri Danışma Paneli (EPUAP) (2009) basınç yaralanmalarını; tek başına basınç ya da yırtılma ve basıncın bir arada olduğu, sıklıkla kemik çıkıntılar üzerinde ortaya çıkan lokalize deri veya deri altı doku hasarı şeklinde tanımlamıştır. Basınç yaralanmaları, uzun süreli veya tekrarlı basınçlar nedeniyle vücuttaki kemik çıkıntılarının olduğu bölgelerdeki kan dolaşımının bozulması sonucunda oluşan nekroz ve ülserasyonlar şeklinde de tanımlanır ⁽¹⁾. Basınç yaralanmalarının oluşmasında en önemli neden basınçtır ⁽²⁾. Vücut ile destek yüzey arasındaki birim alana düşen dik kuvvet basınç olarak tanımlanır. Bu basıncın 32mm/Hg'nin üzerinde olması sonucu yumuşak doku, basınç altında kalarak sıkışır, kapiller kan akımı engellenir, doku iskemisi meydana gelir ve büyük damarlarda tromboz oluşur ^(2,4). İskemi gibi değişiklikler nedeniyle nekroze olmuş hücre/

¹ Hem., Kartal Dr. Lütfi Kırdar Eğitim ve Araştırma Hastanesi, izzg.3842@gmail.com

² Prof. Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Hemşirelik Fakültesi, semiha.akin@sbu.edu.tr

engellemek için farmakolojik yaklaşımların yanı sıra çeşitli nonfarmakolojik girişimler ve teknolojik ürünler kullanılabilir. Basınç yaralanmasının önlenmesiyle hasta bireylerin konforunun artırılması ve sağlık harcamalarının maliyetinin azaltılması amaçlanır. Basınç yaralanmasının oluşumunu engellemeye yönelik yatak üzerine konulan çeşitli materyaller, teröpotik yataklar ve basınç giderici özel yöntemler olarak gruplanabilir.

KAYNAKLAR

1. Çınar, F., Kula, S., Eti Aslan, F. Yoğun bakım ünitesinde basınç yarasının önlemeye yönelik Türkiye’de yapılmış çalışmaların incelenmesi: Sistematik derleme. *Balikesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2018;7:42-50.
2. Akça, F. (2013). *Sağlık uygulamalarında temel kavramlar ve beceriler*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
3. Altunel, C.T., Kartal, S.P. Dekübit ve bası ülserleri. *Türkiye Klinikleri Dergisi*, 2019;87-94.
4. Taşcı, G., Güner, G. Bası yaralarında güncel tedavi yaklaşımları. *Sakarya Medical Journal*, 2011;1:118-125.
5. Sönmez, A. Bası yaraları. *Türk Aile Hekimleri Dergisi*, 2003;7:57-62.
6. Langemo, D., Black, J. Pressure ulcers in individuals receiving palliative care: A National pressure ulcer advisory panel white paper. *Advances in Skin & Wound Care*, 2010;23:59-72.
7. Tekin, N. Palyatif bakım hastalarında basınç yaraları. *Smyrna Tıp Dergisi*, 2016;48-53.
8. Serrano, L., Mendez, G., Cebollero, C, et al. Risk factors for pressure ulcer development in intensive care units: A systematic review. *Medicina Intensiva*, 2017;41:339-346.
9. Coyer, F., Tayyip, N. Risk factors for pressure injury development in critically ill patients in the intensive care unit: A Systematic review protocol. *Bio Med Central*. 2017;6:1-6.
10. Lacherbruch, C., Ribble, D., Emmons, K, et al. Pressure ulcer risk in the incontinent patient: Analysis of incontinence and hospital acquired pressure ulcers from the international pressure ulcer prevalence survey. *Journal of Wound, Ostomy and Continence Nursing*, 2016;43:235-241.
11. Goodman, L., Khemani, E., Cacao, F, Yoon J, et al. A comparison of hospital-acquired pressure injuries in intensive care and non-intensive care units: A Multifaceted quality improvement initiative. *BMJ Open Quality*, 2018;7:1-5.
12. Özel, B. Bası yarası olan hastaların yönetimi. *Arşiv Kaynak Arama Dergisi*.2014;23:492-505.
13. Tel, H., Özden, D., Güneş,P. Yatağa bağımlı hastalarda basınç yarası gelişme riski ve hemşirelerin bu hastalara uyguladıkları önleyici bakım. *Hemşirelikte Araştırma ve Geliştirme Dergisi*, 2006;1:35-45.
14. Kiraner, E., Terzi, B., Uzun, A, ve ark. Yoğun bakım ünitemizdeki basınç yarası insidansı ve risk faktörlerinin belirlenmesi. *Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi*, 2016;20:78-83.
15. Karadağ, A. Basınç ülserleri: değerlendirme, önleme ve tedavi. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2003;7:41-46.
16. Saghaleini, S.H., Dehghan, K., Shadvar, K, et al. Pressure ulcers and nutrition. *Indian Journal of Critical Care Medicine*, 2018;22:283-289.
17. Yücel, A. Bası yaraları. *Türk Yoğun Bakım Derneği Dergisi*, 2008;6:73-82.
18. Orhan, B. Basınç yaralarını önleme klavuzu: Kanıta dayalı uygulamalar. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 2017;26:427-440.
19. Tosun, Z., Bölüktaş, R.P. Yoğun bakım ünitelerindeki yaşlı hastalarda bası yarası prevalansı ve etkileyen faktörler. *Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi*, 2015;19:43-53.

20. Barış, N., Turgan, N., Ersöz, B. Argininin tıpsal biyokimyadaki önemi. *Türk Klinik Biyokimya Dergisi*, 2004;2:83-90.
21. Tokath, A. İmmünonütrisyon. *ANKEM Dergisi*, 2002;16:390-394.
22. Terzi, B., Kaya, N. Yoğun bakım hastasında hemşirelik bakımı. *Yoğun Bakım Dergisi*, 2011;1:21-25.
23. Gürçay, E. Spinal kord yaralanmalı hastalarda bası yaraları. *Marmara Medikal Journey*, 2009;22:162-168.
24. Çakır, L., Enginyurt, Ö. Palyatif bakım ve bası yarası. *Klinik Tıp Aile Hekimliği Dergisi*, 2016;8:19-25.
25. Milli Eğitim Bakanlığı, (2015). *Yatak yaraları ve koruyucu önlemler*, Ankara.
26. Ökdemir, P. Bası yaralarından korunma ve hemşirelik bakımı. yara bakımı ve tedavisi. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri. 2008;59-68.
27. Beğer, T. Yoğun bakımda dekübit ülserleri: risk faktörleri ve önlenmesi. *Dahili Tıp Bilimleri Dergisi*, 2006;4:72-80.
28. Şahin, S., Akçiçek, F. Yaşlı hastada bası yaraları önleme, tanı ve tedavisi. *Akademik Geriatri Dergisi*, 2009;1:139-146.
29. Çelik, S., Dirimeşe, E., Taşdemir, N, ve ark. Hemşirelerin bası yarasını önleme ve yönetme bilgisi. *Bakırköy Tıp Dergisi*, 2017;13:133-139.
30. Aydoğan, S., Çalışkan, N. Türk yoğun bakım hemşirelerinin basınç ülseri önleme bilgi, tutumları ve bakımda algılanan engeller hakkında tanımlayıcı bir çalışma. *Wound Management & Prevention*, 2019;65:39-47.
31. Taşdelen, P., Ateş, M. Evde bakım gerektiren hastaların bakım gereksinimleri ile bakım verenlerin yükünün değerlendirilmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 2012;9:22-29
32. Demircan, F., Yücedağ, İ., Toz, M, ve ark. Basınç ülserlerinin önlenmesinde kullanılmak amacıyla geliştirilen bir matematiksel model. *İleri Teknolojileri Bilimleri Dergisi*, 2019;5:120-127.
33. Altunel, C.T., Kartal, S.P. Dekübit ülserinin epidemiyolojisi ve kliniği. *Türkiye Klinikleri Dergisi*, 2019;87-94.
34. Tsuchiya, S., Sato, A., Azuma, E, et al. The Effectiveness of small changes for pressure redistribution; Using the air mattress for small changes. *Journal of Tissue Viability*, 2016;25:135-142.
35. Akman Mert, Ö. Yoğun bakımda yatan hastaların basınç yaraları risklerinin saptanması ve hemşirelik bakım uygulamalarının saptanması. Doktora Tezi 2012; Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
36. CADTH. Polyurethane foam dressings for the prevention of pressure ulcers: A Review (2017); *Kanada: CADTH evidence driven*.
37. Medical Advisory Secretariat. Pressure ulcer prevention. ontario health technology assessment series (2009);(28.11.2019 tarihinde https://www.hqontario.ca/Portals/0/Documents/evidence/reports/rev_pup_comp_20090701.pdf. adresinden ulaşılmıştır).
38. Altındaş, M. Bası yaraları ve güncel tedavisi. *5.Ulusal İç Hastalıkları Kongresi*. Antalya, 2003.
39. Behrendt, R., Ghaznavi, A., Mahan, M, et al. Continuous bedside pressure mapping and rates of hospital-associated pressure ulcers in a medical intensive care unit. *American Journal of Critical Care*, 2019;23:127-133.